

ATATÜRK'ÜN ÇOCUKLARI

İnci ÇAĞLAYAN*

Ataturk's Children

Abstract

One of the most important subjects considered by Ataturk before and during the establishment of the government were children. He saw today's children as tomorrow's adults, the future of the country and the guaranty of its continuation. The establishment of the national sovereignty and youth day on May, 1919 children's day on April, 1923 are a few of the proofs of the important he placed on children and youth. He is the only one among world leaders who has awarded children with a holiday.

The important that Ataturk gave children can also be observed from the children he adopted during his life time. He has tried to be an example to his people with his behavior, he has protected his adopted children as if they were his own, considered their education as an important priority and thereby enabled them to become a productive member of society. We understand the great extend of his communication with children from how effective this communication was on Turkish children throughout the ages. Our research dealt with the communication process between Ataturk and children. We will study the communication process between Ataturk and his adopted daughter Ülkü through a semiotic resolution approach. Our objective is to demonstrate how deep an effective communication Ataturk had especially with children.

Key words: *Ataturk, children, communication, semiotic*

---

* Yrd.Doç.Dr. İnci Çağlayan İstanbul Kültür Üniversitesi, incicaglayan@iku.edu.tr

Özet

Atatürk'ün Devletin kurulma aşamasında ve öncesinde en çok önem verdiği konulardan biri de “çocuklar ” olmuştur. Çünkü; bu günün küçüklerini yarının büyükleri, ülkenin geleceği ve teminatı olarak görmüştür. Çocuklara ve gençlere verdiği önemin göstergesi; “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” ve ”19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı” olmaktadır. Dünya liderleri arasında Çocuklara bayram armağan eden tek liderdir.

Atatürk'ün çocuklara verdiği önem, edindiği manevi çocuklarında da görülmektedir. Bu davranışıyla halkına örnek olmaya çalışmıştır. Manevi evlatlarını kendi öz çocukları gibi korumuş eğitimlerine önem vermiş, ülkeye yararlı bireyler olmalarını sağlamıştır. Atatürk'ün çocuklarla kurduğu iletişimin ne denli büyük olduğu çocuklarla kurduğu etkili iletişimden anlaşılmaktadır.

Çalışmamızda; Atatürk, çocuklar üzerinde her zaman etkin ve etkili bir iletişim kurmuştur. Bu bağlamda, Atatürk'ün manevi kızı Ülkü arasındaki iletişimi, fotoğraflar üzerinden Göstergibilimsel Çözümleme Yöntemi kullanılarak incelenerek, Atatürk'ün çocuklar üzerinde ne denli etkin ve etkili bir iletişim kurmuş olduğunun ortaya çıkartılması amaçlanmaktadır

Anahtar kelimeler: *Atatürk, çocuk, iletişim, göstergibilim*

1. GİRİŞ

Tarihsel süreçte; toplumsal yaşantı ve kültürümüzde çocuğa önem veren bir anlayış hep var olmuş çocuğu korumayı, yetiştirmeyi amaçlayan önemli çalışmalar da yapılmıştır. Kuramsal anlamda, 1882 yılında “Çocuk İslahevi”nin kurulması ardından 1883 tarihli “Çocukların Dilenmesi”nin önlenmesine yönelik yönetmeliğin çıkarılması sonraları da öksüzler yurdu ve kimsesiz çocukları barındıran kurumlarla ilgili çalışmalar görülmektedir. Özellikle 1921 yılında henüz Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği günlerde Atatürk tarafından savaş sırasında anne ve babasını kaybetmiş çocukların barınacakları sıcak bir aile yuvası olacak “Çocuk Esirgeme Kurumu”nun (Himaye-i Eftal Cemiyeti) kurulması çok önemli bir girişim olmuştur. 1926 yılında da yetimlerin aylıklarının değerlendirilmesi amacıyla “Emlak ve Eytam (Yetimler) Bankası” kurulmuştur.

Çocuk konusunda, ulusal olduğu gibi uluslararası alanda yapılan çalışmalarla da yakından ilgilenilir hazırlanan bildirgelere imza atılıp taraf olunur. 26 Eylül 1924 tarihinde Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'nda "Çocuk Hakları Bildirgesi" kabul edilir. Çocukların yaşatılmaları, geliştirilmeleri ve korunmalarını içeren bu bildirme, 1928 yılında Atatürk tarafından da imzalanır. (BMÇHDS, 111, 1V) Yine 14 Eylül 1990 tarihinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi' de imzalanarak taraf ülke konumuna gelmiştir. Yalnız tüm çalışmalara rağmen çocuk sorunu, tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de ulusal ya da uluslar arası düzeyde önemini korumaktadır.

1.1. Atatürk'te Çocukların Önemi

Türkiye Cumhuriyet'i kurulduğunda Cumhuriyet'e sahip çıkacak, onu koruyacak ve ileriye taşıyacak kuşakların yetiştirilmesine gereksinim duyulur. Cumhuriyet geleceği çocuklarda görmektedir. Çocuklar, Birinci Dünya Savaşı'nın ve Kurtuluş Savaşı'nın en mağdurları olmuştur. Zorunlu olarak çocuk yaştakilerin askere alınmasıyla çocuklar hem savaşa katılmış hem de çalışarak savaşa katkıda bulunmuşlardır.

Her zaman akılcı ve bilimsel davranmış olan Atatürk, çocuk ve gençlik konusunu da bu anlayış içerisinde ele almıştır. Atatürk'ün düşüncesinin temellerini oluşturan ilkelerden biri de tarihin bir ilerleme olduğu düşüncesidir. Bu ilke Aydınlanma Felsefesi'nin de temel görüşlerinden biridir. İlerleme düşüncesi de dinamik devrim idealini birlikte getirir. Dinamik devrim ideali geleceğe yönelik olacaktır elbette. Tarih geçmişten geleceğe doğru bir süreç. Geleceği kuran da bu günün çocukları ve gençleri olacaktır. (Akarsu, 98) Atatürk çocukları yarının büyükleri olarak görürken çocukların en iyi şekilde yetiştirilerek yarına güvenle bakabilmelerini amaçlamıştır. Türk toplumunda çocuk geleceği temsil eden en önemli insan kaynağıdır. Atatürk "bu günün küçükleri yarının büyükleri" diyerek geleceğin garantisi ve emanetinin "çocuklar" olduğunun da altını çizmiştir.

1924 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış günü olan 23 Nisan'ın bir bayram olarak kutlanması kabul edilir. Beş yıl sonra bu bayram, Atatürk tarafından "çocuklara" armağan edilir. Bu rastgele verilen bir karar değildir. "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" Atatürk'ün çocuklara olan sevgisinin, önem ve güveninin göstergesi olduğu gibi çocuklar daha küçük yaşta milli egemenliği, bağımsızlığı tanıyarak sahip çıkma bilincine de sahip olacaktır.

Başka ülkelerde görülmeyen bu ilk ve tek çocuk bayramı, 1979 yılının UNESCO tarafından “Çocuk Yılı” ilan edilmesiyle uluslararası bir nitelik kazanır. TRT’nin 1979 yılından beri düzenlediği “23 Nisan Şenliği”ne dünya çocuklarının da katılımıyla dünya çocukları aynı platformda buluşurken, yarının büyükleri “barış”, ”kardeşlik” bağlarının kurulmasının öncüleri olacaklardır. Çünkü, Atatürk çocuk konusunu evrensel düzeyde ele almıştır. Kendi ülkesinin çocukları kadar dünya çocuklarına da ilgi ve sevgiyi göstererek evrensel önderliğini bu alanda da göstermiştir. Savaşın bütün acılarını yaşamış özellikle çocuklar ve kadınlar üzerinde ki olumsuz etkilerini görmüş bir komutan, bir asker ve de önder olarak, Dünya’da barışı çocukların kuracağına olan inancını ve istemini “Yurtta Barış Dünya’da Barış” sözleriyle dile getiren Atatürk’ün özlemleri de gerçekleşmiş olmaktadır.

1.2. Atatürk’ün Eğitime Verdiği Önem

Atatürk, yaşamı boyunca çocukların yetiştirilmesi konusunda hiçbir özveriden kaçınılması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Daha Kurtuluş Savaşı’nın devam ettiği günlerde 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Ankara’da toplanan Maarif Kongresi’nde yetişecek çocuklara verilecek eğitimin niteliği, çocuklara nelerin öğretilmesi gerektiği üzerinde açıklamalar yaparken çocukları yetiştirecek öğretmenlere de önemli görev düştüğünü ayrıca ailelerin de çocuklarını yetiştirme konusunda hiçbir özveriden kaçınmamaları gerektiğini de belirtmiştir. Atatürk’e göre, eğitim en az Kurtuluş Savaşı kadar önemlidir. Eğitim ve öğretimin bir ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesinin en temel unsurlarından olduğu bilinciyle öncelikle, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine çıkaracak devrimlere eğitimden başlar. Atatürk’ün amacı gözlem ve deneye yer veren çağdaş laik bir eğitim sistemidir. Bu bağlamda, 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu ile çağdaş, demokratik ve laik eğitimin temelleri atılır. Böylece özgür düşünceli çağdaş bireylerin yetiştirilmesi gerçekleşecektir. Bu kanunla, İlköğretim parasız ve zorunlu hale de getirilir.

1 Kasım 1928’de Yeni Türk Harfleri Yasası Meclis’ten geçer. Türkçeye uygun kolaylıkla okunup yazılabilen bir “Alfabe” hazırlanır. Amaç, çok kısa sürede okuma yazma öğrenilmesidir. Atatürk bu gereksinimi şöyle ifade etmektedir. “Yeni Türk harfleri çabuk öğrenilmelidir. Her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu yurtseverlik, uluseverlik biliniz(...)Düşününüz ki, bir ulusun yüzde onu, yüzde yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni, doksani bilmez. Bu bir ayıptır, bundan insan olanların utanması gerekir.” (Atatürk, 255) Bu amaç

doğrultusunda yeni yazının öğretiminde ilkokullarda kısa sürede başarılı sonuçlar alınır. Yeni yazının geniş halk kitlelerine yaygınlaşması amacıyla da 1 Ocak 1929 yılında “Millet Mektepleri” açılır. İstanbul’da bir günde 2500 dersane öğretime geçer. Her yerde konferanslar verilir. Türkiye baştanbaşa bir dershaneye dönüşür. (Demircan, 2) Yeni yazı ile okuma yazma bilenlerin sayısını, eski yazı ile okuma yazma bilenlerin sayısının üzerine çıkartmak gereksinimi Millet mektepleri düşüncesini doğurmuştur. (Atay, 443) Bu konuda Atatürk ve İnönü herkese örnek olmak isterler. Özellikle yeni yazı kabul edildikten sonra ikisi de bir daha Arap yazısı kullanmazlar ve çevrelerindeki de sürekli kontrol ederler.

Atatürk eğitime verdiği önemi düşünsel anlamda her zaman dile getirdiği gibi görsel olarak da anlatmaktan, açıklamaktan kaçınmamış aksine bundan büyük mutluluk da duymuştur. Başöğretmen olarak, 24 Kasım 1928 tarihinde elinde “tebeşir”, “kara tahta” başında ve halkın içinde halka okuma yazma ve çeşitli bilgileri öğretmeye çalışması eğitime ne denli önem verdiğinin göstergesidir. Burada görsel ve işitsel olarak halka hitap ederken etkili ve etkin bir iletişim kurmaya da çalışmıştır. Atatürk’ün bu önderlik özelliği, Farabi’nin devlet başkanı milletin eğitimcisi olmalıdır, öğrenme ve öğretmeyi seven, her şeyi kolayca öğretebilen özellikleri taşıyan nitelikte olması gerektiği söylemiyle örtüşmektedir(Akyüz, 238). Atatürk’ün önderliğinde Türk toplumu, çağdaş bir yaşam biçimini seçtiğinde, bu uygarlık biçimine uymayan simgelerden biri olan *fesi* kaldırmayı ve yerine çağdaş uygarlığın simgesi *şapkayı* giymeye karar verilmiştir. Atatürk, 24 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu ve yöresine yaptığı gezide başına şapka giyerek “Buna şapka derler” demiştir. 25 Ağustos 1925’te TBMM’de “Şapka Kanunu” kabul edilmiştir. Atatürk tarihimizde pek çok yöneticinin ihmal ettiği bu eğitimcilik görevini en iyi biçimde üstlenmiş ve de uygulamıştır. O’nun bu önderliği daha sonraki devlet adamlarına da izlemesi gereken bir örnek olmuştur. Atatürk’ün bu davranışı, ne denli büyük bir başöğretmen olduğunu göstermektedir. Atatürk’ün bu eğitimcilik yönünü de her söylediği söz ve her davranışı halk tarafından benimsenerek kabul görmesinden anlaşılmaktadır. Atatürk *Cumhurbaşkanı olmasaydınız ne olmak isterdiniz?* Sorusuna verdiği yanıtta: *Milli Eğitim Bakanı olmak istediğini* bildirmekle bu alandaki önderliğini net olarak ortaya koymaktadır.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Atatürk’ün çocuk sevgisi yadsınamaz, kendi çocuğu olmadığı halde ülkesinin çocuklarını kendi çocuğu gibi benimsemiş ayrıca koruması altına aldığı mânevi çocuklarını da kendi öz çocuğu gibi görmüş onlara tüm olanaklarını sunarak topluma yararlı birer birey olmalarına

çalışmıştır. Çocukları toplumun geleceği olarak gördüğü gibi, gelişmiş çağdaş Türkiye'yi de çocuklarda görmüştür. Onlarla yakından ilgilenip, tüm yoğunluğuna rağmen zaman ayırmıştır. Çocukları ilgilendiren konularda hiçbir özveriden kaçınılmaması gerektiğini önemle belirterek bu konuda da halkına önderlik yapmıştır.

2.1.Araştırmanın Amacı

Atatürk'ün çocuklarla kurduğu etkili iletişim üzerinde durulacaktır. Atatürk'ün son yıllarında yanından ayırmadığı ve çocuk sevgisinin adeta simgesi olan Ülkü'yle çekilmiş fotoğrafları incelenerek, Atatürk'ün özellikle çocuklar üzerinde ne denli etkin ve etkili bir iletişim kurduğunun ortaya çıkartılması amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Atatürk'ün çocuklara gösterdiği sevgi, ilgi ve onların yetiştirilmesinde her alanda olduğu gibi önder olmuştur. Atatürk'ün bu davranışını görsel fotoğraflarla nasıl ortaya koyduğu Göstergibilim Yöntemiyle, biçimsellik ve içerik çözümlemesiyle incelenerek ortaya konulacaktır.

3. BULGULAR VE YORUM

Atatürk'ün liderlik anlayışında, topluma yüklediği görevleri kendi davranışıyla yansıtarak topluma bu davranış biçimini benimsetmeye zorlamadan görsel görüntülerle oturtmaya çalışmıştır. Atatürk'ün en önemli özelliklerinden biri de çocuk sevgisidir. Bu günün küçükleri yarının büyükleri anlayışıyla çocukların yetiştirilmesine önem vermiş. Çocuk toplumun geleceği olarak ne denli iyi yetiştirilirse gelecek o denli iyi olacaktır. Toplumda ki korunmaya muhtaç çocukların varlığı düşünüldüğünde toplum manevi çocukları olan önderini örnek alıp onun yolunu izleyecektir.

4. MÂNEVİ ÇOCUKLARI

Atatürk'ün en önemli özelliklerinden biri çocuk sevgisidir. Kendisinin çocuğu yoktur fakat tüm çocuklara karşı derin bir ilgi ve sevgisi vardır. Bu sevgi ve ilgisini ülkesinin tüm çocuklarına olduğu gibi tüm dünya çocuklarına karşı da göstermiştir. Savaş yıllarından

başlayarak birçok çocuğu koruması altına alarak hamiliğini üstlenmiş, bir çoğunu da mânevi evlât olarak benimsemiştir. Mânevi evlât; evlât edinilen veya kendisine evlât muamelesi yapılan evlât gibi benimsenen kimse (Ayverdi,1931) olarak tanımlanır. Mânevi evlâtlarını kendi öz çocukları gibi korumuş eğitilmiş birer birey olarak ülkelerine de yararlı olmalarını sağlamıştır. Atatürk mânevi çocuklarına da vasiyetnamesinde yer vererek onlara da belli paylar verilmesini istemiştir. Ayrıca İnönü'nün çocuklarına da eğitim amacı ile vasiyeti yoluyla 2876 sayılı kanunla pay bırakmıştır.

Atatürk'ün en küçük mânevi kızı Ülkü'yü her zaman yanında bulundurmuş. İsmi de verdiği Ülkü'yü henüz 9 aylıkken Çankaya Köşküne aldirtmiş. Ülkü 5 yaşına kadar Atatürk'ün son yıllarında hep yanında bulunmuş ve çocuk sevgisinin adeta bir simgesi olmuştur.(Verel, 62) Atatürk'le protokol sırasının en önünde oturmuş, resim sergisine gitmiş, birlikte denize girmiş, birlikte resim çektirmişler. Atatürk Ülkü'yü salıncakta sallamış. Atatürk'ün sevgi ve ilgisi yalnız Ülkü'ye değildi, çıktığı yurt gezilerinde çocuklara yaklaşımda da görülmektedir. Çocuklara sevgiyle yaklaşır onları dinler ve sohbet etmekten büyük mutluluk duymaktadır.

Atatürk diğer mânevi kızı Afet İnan'ı, İsviçre'nin Lozan şehrine Fransızca öğrenmesi için gönderir. Döndükten sonra da İstanbul'da Fransız Kız Lisesi' (Notre Dame de Sion) nde öğrenimini sürdürür. Atatürk ve Türk Tarihi alanında birçok yayını bulunan Afet İnan Profesörlüğe kadar yükselir. Türk Tarih Kurumu'nun kuruluş çalışmalarında Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde müdürlük görevinde bulunur.

Mânevi kızı Sabiha Gökçen ise, Ankara Çankaya İlkokulu'nu, Üsküdar Kız Kolejni bitirerek Türk Hava Kurumu'nun Havacılık Okulu'na girer. Belkide Daha sonra yüksek planörcülük kurslarına katılmak üzere Sovyetler Birliği'ne gönderilir. Dönüşte Eskişehir Hava Okulu'na girer 1. Tayyare Alayı'nda av ve bombardıman uçakları alanında uzmanlaşır. Sabiha Gökçen'e Gökçen soyadını Atatürk verir. 1934 yılı Soyadı yasasının kabul edildiği yıl herkesin kendine bir soyadı arayışı içinde iken Atatürk Sabiha Gökçen'e “Senin soyadın ne olsun?” diye sorar O'da “Siz ne emrederseniz o olsun efendim” cevabı karşısında Atatürk eline bir kalem ve kâğıt alıp “GÖKÇEN” yazar. Ondan sonra Sabiha Gökçen olur.(Verel, 69) Sabiha Gökçen Dünya'nın ilk kadın savaş pilotu unvanına da sahip olmuştur. O'nun bu başarısında ve mesleği seçmesinde Atatürk'ün ne denli etkili olduğu yadsınamaz. Atatürk'ün “Beni çok mutlu ettin... Şimdi artık senin için planladığım şeyi açıklayabilirim... Belki de dünyanın ilk askeri kadın pilotu olacaksın... Bir Türk kızının dünyadaki ilk askeri kadın pilot olması ne iftihar edici bir

olaydır, tahmin edersin değil mi? Şimdi derhal harekete geçerek seni Eskişehir'deki Tayyare Mektebi'ne göndereceğim. Orada özel bir eğitim göreceksin.” Sözlerinden de anlaşılmaktadır.

Mânevi kızı Nebile'de Darülfünun Mektebi'nden sonra Sorbone Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğrenim görür. Aynı zamanda piyanistte olan Nebile'nin çeşitli yerlerdeki çalışmalarından sonra en son TRT'deki Ekonomi Haberlerinde Ekonomist olarak görev yapmıştır.

Atatürk'ün manevi çocuklarından sığırtmaç Mustafa ile bir rastlantı sonucu karşılaşır. Bir gün Yalova civarında arkadaşlarıyla birlikte gezintiye çıktıklarında yollarını karıştırırlar o sırada karşılıklarına sığırtmaç Mustafa çıkar yüzü sarı ve karnı şiş bir haldedir. Atatürk'ün soruların çok akıllıca yanıtlar bu Atatürk'ün çok hoşuna gider ve kendisine para vermek ister çocuk parayı kabul etmek istemez ancak torbasında bulunan cevizlerden vermek koşuluyla parayı alabileceğini bildirmesi üzerine Atatürk çocuğa “okumak ister misin?” diye sorar, çocuktan evet yanıtını alır. Bunun üzerine çocuk önce Şişli'deki Çocuk Hastanesi'ne yatırılır tedavisi boyunca Atatürk yakından ilgilenir. Sağlığına kavuştuktan bir süre sonra Kuleli Askeri Lisesi'nde eğitimine başlar, başarılı bir şekilde eğitimini tamamlayarak subay olarak Türk Ordusu'nda göreve başlar.

Atatürk'ün manevi çocukları arasında belki de ayrı bir yeri olan Abdurrahim Tuncak, çok küçük yaşta Diyarbakır'dan İstanbul'a getirtmiştir. Anne ve babasını hatırlamayan Tuncak üç yaşlarında katıldığı bu aileyi kendi ailesi gibi, Zübeyde Hanımı anne, Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Hanımı da hala olarak benimser. Atatürk Tuncak'ında yurt dışında öğrenim görmesini uygun bulur ve bu kararı doğrultusunda 1929 yılında Berlin Teknik Üniversitesinde öğrenim görür. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda çalışır.

Atatürk'ün ayrıca Rukiye, Zehra isimli çocukları da vardır. Atatürk mânevi çocuklarıyla yakından ilgilenecek topluma örnek bireyler olmalarını kendilerinden sonraki kuşaklara da yol gösterici olmalarına çalışmıştır. Topluma bu davranış biçimini görsel görüntülerle benimsetmeyi uygulamıştır.

5. ÇÖZÜMLEME

Atatürk'ün liderlik anlayışında topluma yüklediği görevleri kendi davranışıyla yansıtması ve topluma bu davranış biçimini benimsetmesi ılıman otoritesiyle zorlamadan, görsel görüntülerle oturtmasıdır. Atatürk'ün bu davranışını Weber Atatürk için söylediği tümcesiyle

bizim görüşümüz örtüşmektedir. “üçüncü ideal otorite tipi kurallara değil de, bir önderin kişiliğine, onun öğretisine, oluşturduğu örneğe dayanan; söz konusu bireyin olağandışı özelliklerin sonucu olup, yasal kurumlardan bağımsız olarak kazanılan karizmatik otoritedir.” (Cevizci:977) Bu bağlamda Atatürk Cumhuriyet'in ilk yıllarında karizmatik liderliğini ve Weber'in bir önderin kişiliğiyle oluşturduğu örnek toplumun üzerine ayna gibi yansıtılmıştır. “Ayna evresinde öznenin içinde çalışmaya başlamış olan özdeşleşme mekanizması, o andan itibaren onun her görsel algı edimini etkileyecektir.”(Bowie:42) Lacan'ın ayna kuramı; çocuklar üzerinde oluşmaya başlamış ve çocuk yansımalarının tutsağı olmuştur. Buradan hareketle toplumların liderlerini kendilerini onların bir yansımaları olarak gördükleri söylenebilir. Burada büyük önder Atatürk'ün çocuklarla ilgilenmesi onun en önemli özelliklerinden biridir. Ancak burada o dönemde korunmaya gereksinimi olan çocukların da bulunduğu düşünüldüğünde, toplum da önderini örnek alıp onun yolunu izleyecektir düşüncesinden yola çıkılarak, Lacan'ın ayna kuramıyla Atatürk'ün davranışı örtüşmektedir.

Atatürk'ün bu davranışını görsel resimlerle nasıl ortaya koyduğu göstergebilim yöntemiyle biçimsellik ve içerik çözümlemesiyle incelenerek ortaya konulacaktır. Bu bağlamda Atatürk'ün çocuklarla olan ilişkisi Ülkü'yle çekilmiş üç fotoğrafla incelenecektir. Bu üç fotoğraf eğitimi, ilgiyi ve sevgiyi yansıttığından dolayı seçilmiştir.

Fotoğraf : I

Atatürk Şubat 1935 yılında Ege Vapuru'nda manevi kızı Ülkü'yü salıncakta sallarken.

Her üç fotoğraf çözümlemesinde de öncelik biçimsel çözümleme üzerinden yapılacaktır. Biçimsel çözümlemenin arkasından içerik çözümlemesi yapılacaktır.

Fotoğraf I'de sevgi, ilgi ve birliktelik ön planda yer almaktadır.

5.1. Biçimsel Çözümleme

Fotoğrafın sağ tarafında bulunan Atatürk ayakta ve sol tarafta salıncakta sallanan Ülkü'ye doğru eğilmiş durumdadır. Atatürk'ün üzerinde; kışlık spor şık bir takım elbise gömlek ve kravat ayrıca yaka cebinde mendili görünmektedir. Ayağına da çizme giymiştir. Sol elini arkasına atmış sağ eliyle de Ülkü'nün oturduğu salıncağın ipliyle Ülkü'nün elini tutmuş ve onu sallıyor, arkada iki erkek görülmektedir. Ülkü ise oturduğu salıncağın iplerini sıkıca tutmuş üzerinde de açık renk kışlık bir tulum giyinmiş.

Arka plana baktığımızda, resmin gemi güvertesinde çekildiği anlaşılıyor, yerde ahşap uzun çizgiler halinde döşemeler bulunmaktadır.

5.2. İçerik Çözümlemesi:

Yerdeki döşemelerin çizgileri bize doğrusal bir etkiyi gösterir, doğrusal etki de perspektif ve derinliğinden dolayı yolculuğu çağırır. Gemi ile doğrusal etkinin verdiği yolculuk anlamı birebir örtüşmektedir. Salıncağın iplerinin dikey çizgileri yerçekimi ve devinimi gösterirken Atatürk'ün hafif eğilmiş hali ve Ülkü'nün elini ve salıncağı tuttuğu sağ elinin aldığı biçim ise tam ortada odak noktasında “diyagonal” (çapraz) bir etki çizgisi yaratmaktadır. Bu da fotoğrafa ayrı bir devinim katmaktadır.

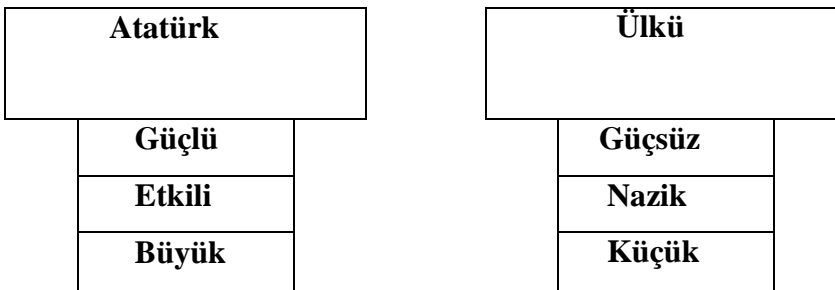
Atatürk'le çocuğun ellerinin birleşmesi sevgi, iletişim ve birlikteliği çağırılmaktadır.

Değer nesnesi → salıncak

Özne 1 Atatürk

Özne 2 Ülkü

Atatürk → sevgi → birliktelik → iletişim → Ülkü

Fotoğraf: 2

Atatürk 3 Mayıs 1935 yılında mandvi kızı Ülkü'ye okuma öğretirken

Fotoğraf 2'de ilgi ve sevgiyle birlikte eğitim ön planda yer alır.

5.3. Biçimsel Çözümleme:

Çerçeve dinamikleri içinde bakıldığında fotoğraf sayfasını ikiye bölersek sol tarafta Atatürk bir koltukta oturmakta arkasında da ayakta duran bir erkek (yaveri olabilir) görünmektedir.

Sağ tarafta ise, Ülkü durmaktadır. Fotoğrafı buradan ikiye ayırdığımızda bir nesne olarak Ülkü'nün okuduğu alfabe. Ülkü, Atatürk'ün oturduğu koltuğun kolunu bir masa gibi kullanarak iki elini de sayfanın üzerinde harfleri takip etmek için tutarken başını da kitaba doğru eğmiştir.

Ülkü'nün üzerinde bahriyeli giysisi bulunmaktadır. Atatürk'ün üzerinde de kışlık bir takım içinde gömlek ve kravatı vardır. Sağ elini, sol bacağı üzerine attığı sağ bacağı üstünde tutuyor ve sağ elinin parmakları açık bir şekilde durmaktadır. Sol elini de Ülkü'nün okuduğu kitabın üzerinde tutmaktadır.

Atatürk'ün bakışları Ülkü gibi kitabın üzerine odaklanmış, Atatürk'ün arkasında ki kişinin bakışları da aynı noktada birleşmektedir.

5.4. İçerik Çözümlemesi :

Atatürk'ün kıymetli zamanını vererek Ülkü'yle iletişim içinde olmasını gösteren önemli bir an. Bu da Atatürk'ün çocuklara, çocukların eğitimine ne denli önem verdiğinin göstergesidir. Burada Atatürk tamamen Ülkü'nün çalışmasına odaklanmıştır, bunu yaparken de sıkıntı duymadan zevkle, istekle yaptığı bacağına üstünde tuttuğu sağ elinin parmaklarının açık olmasından da anlaşılmaktadır. (Beden dilinde sıkılmış yumruklar kişinin stresli olduğunu gösterir.)

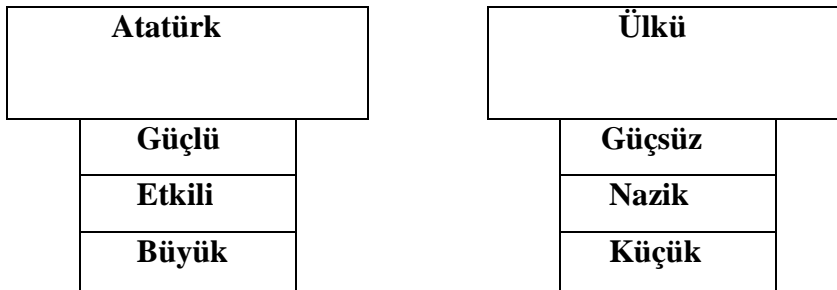
Gestalt Kuramına göre; nesne ya da özne olsun biçimlerin aralarındaki oransal farklılıkları vardır. Kısa ve küçük nesnelere: küçüklük, naziklik, zayıflık göstergesi olurken uzun olan nesnelere: güç ve etkiyi gösterir.

Değer nesnesi → kitap

Özne 1 Atatürk

Özne 2 Ülkü

Atatürk → sevgi → birliktelik → Eğitim → Ülkü

Fotoğraf : 3

Atatürk manevi kızı Ülkü'ye okuma öğretirken

5.5. Biçimsel Çözümleme:

Fotoğraf üç boyutlu düşünüldüğünde ön planda Atatürk Ülkü yanlarında başka bir erkek yer almaktadır. Önlerinde bir masa ve masanın da üzerinde iki şapka durmaktadır. Atatürk bir koltukta oturmaktadır. Ülkü'yü de kucağına oturtmuş ve ona kitap okutmayı öğretiyor. Atatürk'ün arkasında çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu kalabalık bir grup bulunmaktadır. Atatürk'ün üzerinde palto, Ülkü'nün üzerindeyse fotoğraf 1'deki bahriyeli giysisi vardır. Atatürk Ülkü'yü kucağına oturtmuş topluluğun önünde okuma öğretiyor.

5.6. İçerik Çözümlemesi:

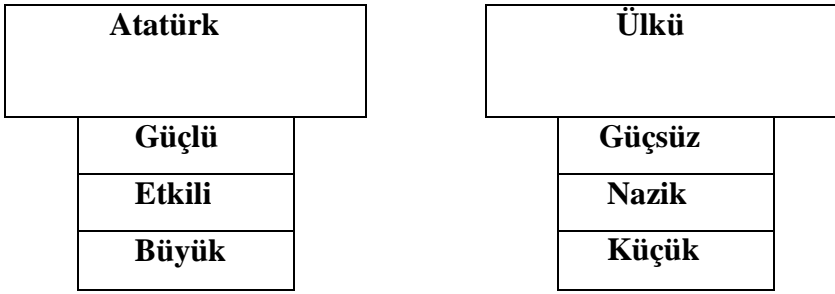
Ön planda masanın üzerindeki iki şapka, şapka devrimini çağrıştırırken, Atatürk'ün Ülkü'ye okuma öğretmesi harf devrimini yansıtmaktadır. Topluluğun çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Topluluğun içinde ayırıcı özellik olarak hem kız hem de çocuk Ülkü'dür. “Gerçek bedeniyle yansıyan imge arasındaki ve bir de aynadaki bedeniyle etrafındaki ortam arasındaki yakından bağlantılı uzamsal ilişkiler.”(Bowie: 30-31) Dış mekanda Atatürk topluma eğitimin önemini vurguluyor. Ülkü ve Atatürk yalnız kitaba odaklanmışlar. Ülkü çevresinden tamamen uzaklaşmış, bağlantısını kesmiş değer nesnesi kitapla bütünleşerek Lacan'ın kuramıyla mekansal birliktelikten uzaklaşmaktadır. Bu da Ülkü'nün yaşının küçük olmasına karşın Atatürk'ün değer nesnesine odaklanmasını bir ayna gibi fotoğrafta yansıtmıştır.

Değer nesnesi → Kitap

Özne 1 Atatürk

Özne 2 Ülkü

Atatürk → sevgi → birliktelik → eğitim → Ülkü

6. Çözümlemenin Sonucu

Çözümlemesi yapılan üç fotoğrafta da Ülkü'yle Atatürk birliktedir. Fotoğraf1 ve Fotoğraf 3 eğitim ağırlıklı, fotoğraf 2 daha çok sevgi, ilgi ve şefkati yansıtmaktadır. Değer nesneleri fotoğraf 1 ve 3 de kitap olurken, fotoğraf 2 de salıncaktır. Değer nesneleri sevgi, ilgi ve şefkat sözcüklerini de yansıtmaktadır.

7. SONUÇ

Atatürk, çocuklara verdiği önemle birlikte onlara güvenerek önemli bir işlev de yükler ve her fırsatta “Bu günün küçüğü yarının büyüğü” sözleriyle geleceğin çocukların elinde olduğunu da vurgular. Geleceği kuracak olan bu günün çocukları ve gençleridir. Çocuklar aydınlık geleceğe ulaşmada en büyük güvencedir. Tüm yoğun çalışmalarına karşın Atatürk'ün çocuklara verdiği önem onlara gösterdiği yakın ilgiden anlaşılmaktadır. Bu ilginin bugün de devam etmesi Bülent Ecevit'in aşağıdaki tümcesinden de anlaşılmaktadır. “Atatürk'ün ölümünden uzun yıllar sonra doğan gençlerin ve çocukların da bilincinde yaşıyor olması, onlarla kurduğu gönül bağından kaynaklanmaktadır.”(Ecevit)

“Çocuklara çağdaş yaşamın tüm olanaklarını sunan, onların ruhsal ve bedensel olarak en iyi biçimde yetişmeleri için çaba gösteren toplumlar geleceğe güvenle bakabilmektedir. Tüm olanaklardan yararlanmalarını sağlamak ortak sorumluluktur.”(Sezer:1) Atatürk, ”Küçük hanımlar, küçük beyler! Sizler hepiniz geleceğin bir gülü, yıldızı, bir mutluluk pırlantısıdır! Memleketin asıl aydınlığı sizsiniz. Kendinizin ne kadar mühim, kıymetli olduğunuzu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şeyler bekliyoruz.” sözleriyle de çocuklara verdiği önemi belirtmektedir. Atatürk Cumhuriyetin geleceğini çocuklarda görmüş ve geleceğin çocuklarına sahip çıkılmasında da halkına böylece örnek olmaya çalışmıştır.

Çalışmada; Atatürk'ün çocuklarla kurduğu etkili iletişim üzerinde durularak, Atatürk'ün son yıllarında yanından ayırmadığı ve çocuk sevgisinin adeta simgesi olan Ülkü'yle çekilmiş fotoğrafları incelendi. Atatürk'ün özellikle çocuklar üzerinde ne denli etkin ve etkili bir iletişim kurduğu da fotoğraflar üzerinden yapılan incelemeyle ortaya kondu.

KAYNAKLAR

- Akarsu, Bedia,(1997) Atatürk Devrimi ve Temelleri, 2.bs. İstanbul,İnkılâp Kitabevi
- Akyüz, Yahya, (1992), “Atatürk’ün Eğitim Düşüncesi’nin Kökenleri”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, sayı: 23, c.8
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C.11,Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları,1959 (2.Baskı)
- Atay, Falih Rıfkı, (1984), Çankaya, İstanbul, Bateş A.Ş.
- Ayverdi, İlhan,(2006),Misalli Büyük Türkçe Sözlük, c.2, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, (1999), Ankara, Sistem Ofset
- Bowie, Malcolm, (2007), Lacan, Ankara, Dost Kitabevi
- Cevizci, Ahmet, (2005), Felsefe Sözlüğü, İstanbul, Paradigma Yayıncılık
- Demircan, Ömer,(1998) “Halk İçin “Yazı Devrimi”69. Yılında”, Cumhuriyet, 1 Kasım
- Ecevit, Bülent(1998), “Hitler, Mussolini, Stalin ve Yaşayan Atatürk” Sabah Gazetesi, 29 Ekim
- Sezer, Necdet,(2006) Cumhuriyet Gazetesi, 23 Nisan
- Verel, Oktay, (1982) Sabiha Gökçen Atatürk’ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti, İstanbul, THK Yayını